

Kilpailutetun työntekijän arki

**Kilpailutetut palvelut ja työn laatu
-tutkimushanke**

**Työryhmäesitys 8.11.2024
Työelämän tutkimuspäivät**

Hanke-esittely

Hankkeen tutkimushenkilökunta:

Satu Ojala (apulaisprofessori, yhteiskuntatutkimus)

Pasi Pyöriä (yliopistolehtori, sosiologia)

Tiia Kekola (väitöskirjatutkija/hanketutkija, sosiologia)

Ville-Aleksi Valli (väitöskirjatutkija/hanketutkija, sosiologia)

Työn laadun ulottuvuudet

Työn sisäinen laatu: taidot,
autonomia ja sosiaalinen tuki

Terveys ja turvallisuus

Työn ja muun elämän tasapaino
(työajan pituus, aikataulutus,
intensiteetti)

Työsuhteen vakaus ja
kehittymismahdollisuudet

Palkan oikeudenmukaisuus

Kilpailutetut palvelut ja työn laatu -hanke

- 9/2024-6/2026 välisenä aikana toteutettava tutkimushanke.
- Tutkimme teknisten, hallinnollisten ja kiinteistönhuoltopalveluiden hankinta-/kilpailutusprosesseja ja **työn laatua** tilaajien, tuottajien ja henkilöstön näkökulmista.
- Aineistona ovat noin **30 haastattelua tilaaja- ja tuottajaorganisaatioista sekä työntekijäliitoista**, Tilastokeskuksen työolotutkimus sekä Tilastokeskuksen yritys- ja työntekijärekisterit.
- Tutkimuksella tuotetaan **uutta tietoa palveluhankinnoista henkilöstön työn laadun kannalta** (huomioiden eri hankintatyypit) aloilla, joita koskeva tieto on niukkaa.
- Lisäksi tuotamme uutta tietoa ostopalvelutyön organisoinnista ja laadusta tilattavan työn ja tuottajan henkilöstön työn laadun näkökulmista.
- Tulokset julkaistaan viidessä vertaisarvioidussa tieteellisessä artikkelissa.
- Tutkimuksen toteuttaa Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskus (WRC).
- Hanke on Työsuojelurahaston rahoittama.

Ohjausryhmätyöskentelyn tavoitteena on työelämän edistäminen ja kehittäminen

Työsuojelurahaston hankkeiden "[t]avoitteena on, että tulokset edistävät yleisesti suomalaista työelämää".

- Vuorovaikutus tutkimuksen ja käytännön välillä
- Yhteistyö aineistonkeruussa
- Havaintojen ja käsikirjoitusten käsittely ohjausryhmässä - tulkintojen tuki
- Sääntelyn arvioinnin tuki
- Suomalaista työelämää edistävä viestintä tuloksista
- Tieteelliset julkaisut
 - vertaisarvioidut tutkimusjulkaisut
 - hankeloppuraportti
- Käytännönläheiset julkaisut
- Avoin julkaisuseminaari 6/2026.

Hankkeen aikataulu

Syksy 2024

- tutkimushankkeen käynnistäminen
- hankkeen kotisivut
- haastatteluiden suunnittelu, tarvittavat tutkimusluvut ja tietosuojadokumentit
- haastattelut toteutetaan yksilö- ja/tai ryhmähaastatteluna (10/2024– 2/2025)
- ohjausryhmä kokoontuu syyskuussa

Kevät-kesä 2025

- haastattelut jatkuvat (10/2024– 2/2025)
- haastatteluaineistojen litterointi
- kahden ensimmäisen artikkelin DL 31.8.2025
- Tilastokeskuksen työolotutkimuksen ja yritys- ja työntekijärekistereiden analysointi alkaa
- ohjausryhmä kokoontuu maaliskuussa

Syksy 2025

- Tilastokeskuksen työolotutkimuksen ja yritys- ja työntekijärekistereiden analysoinnit jatkuvat
- kolmannen artikkeli DL 31.12.2025
- ohjausryhmä kokoontuu syyskuussa

Kevät-kesä 2026

- neljännen ja viidennen artikkelin DL 31.3.2026
- loppuseminaari ja julkaisut
 - loppuraportti
 - policy brief
 - Askelmerkit korkeaan työn laatuun kilpailutetuissa palveluissa -opas & tilaajan ja tuottajan “huoneentaulut”
- ohjausryhmä kokoontuu maaliskuussa

1.9.2024

30.6.2026

Käytännönläheiset julkaisut

- **Opas organisaatioille: "Askelmerkit korkeaan työn laatuun kilpailutetuissa palveluissa"**
 - "Laadukkaan työn hankinnan huoneentaulu"
 - "Laadukkaan työn tuottajan huoneentaulu"
- **Policy brief** lainsäädännön ja tes-toimijoille.

**Miten työn hankkiminen on
yhteydessä työn laatuun
aiemman tutkimuksen
perusteella?**

Aluksi: (Ammatti)kulttuuri kohtaa työn ulkoistuksen ja kilpailutuksen

- Konteksti: ulkoistaminen, liikkeenluovutus; kiinteistöihin liittyvä siivous- ja ylläpitotyö
- ”Käsityöläisasenne” (Sennett 2007)
 - *Jonkin asian tekeminen hyvin sen itsensä vuoksi*
 - Työntekijät sitoutuvat voimakkaasti työnsä tulokseen huomattavalla itsekurilla, suoritustaan arvioiden
 - *Vaatimustasoista pidetään kiinni, ja laadun tavoittelusta tulee päämäärä sinänsä*
 - Mahdollistaa ylpeyden sellaisestakin työstä, jota ei koeta yleisesti arvostettuna
 - Yhteensopivuusongelmia tehokkuuden eetoksen kanssa? Aiemmassa tutkimuksessa jotkin siivoojat ovat joutuneet luopumaan käsityöläisasenteesta
 - Työn pilkkominen suoritteisiin voi sopia huonosti yhteen arkisen, totunnaisen toimintalogiikan kanssa
 - Sen ”sietäminen”, että jotkin asiat jätetään tekemättä
 - Pitkän aikavälin vaikutukset työn mielekkyyteen avoin kysymys

Työsuhteiden laatu

• Työsuhteen vakaus

- Tukipalvelujen työsopimukset voivat olla vakituisia tai osa- ja/tai määräaikaisia, vuokra- tai nollatuntisopimuksia
- Ulkoistus- ja kilpailutustilanteet kiinteistöihin liittyvissä töissä koetaan epävarmuuden lisääntymisenä ja huolena tulevasta

• Kehittymismahdollisuudet

- Ammatillinen joustavuus, ”monipalvelu” (liittyy myös työn laadun käsitteistön kohtaan **taidot**)
 - Luo mahdollisuuksia aiempaa parempiin positioihin (myös **taidot** kehittyvät)
 - Toisaalta voidaan kokea vain työn määrän lisääntymisenä (**intensiteetti**) -> **työn määrä ei ole tekijä vaatimustasoa kuvaavissa palkkataulukoissa? (palkkauksen oikeudenmukaisuus)**
 - Jotkut kokevat hyvänä asiana, kun taas joidenkin pitkällä aikavälillä muodostunut ammatti-identiteetti kärsii
 - Palvelualat: Joustavampiin työtehtäviin on voinut olla edellytyksenä sujuva suomen osaaminen alalla, jossa ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden osuus on suuri → uramahdollisuuksien jakautumista?
- Tutkimushavainnot koulutusmahdollisuuksista (työnantajan hankkimat kurssit) yksityisellä vs. julkisella työnantajalla monen suuntaisia
- Työn laadullinen joustavuus eli monipuolisuus (samalla **autonomia**) saattaa myös kaventua, kun työ on tarkasti suoritteiseksi eriteltyä: mitä tehdään, mitä ei tehdä

Työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen

• Intensiteetti

- Joskus työ on mitoitettu liian tiukalle taloudellista hyötyä tavoitellessa
 - Saattaa johtaa lisäkustannuksiin tilaajalle, kun työtä on ostettava lisää
 - Työvoiman kuluminen ja työkyvyn aleneminen voi johtaa siihen, että tuottavuusraja tulee säästöjä etsiessä vastaan → **Työn laatu: Terveys ja turvallisuus**
 - Lähiesihenkilö toimeenpanee vaatimukset, henkilöstön kokemukset esihenkilön toimintatavoista voivat vaihdella
 - Esihenkilöillä joidenkin tutkimusten mukaan kovat paineet tehojen suhteen
 - "Epävirallinen tehostus" = työntekijöille ei ole kerrottu esimerkiksi lakisääteisistä tauoista
- Ulkoistamiseen liittyy pelkoja työtahdin kiristymisestä ja työn määrän suurenemisesta
 - Odotukset myös toteutuvat
- Liian tiukat vaatimukset (työaika/työtehtävät) ovat aiemman tutkimuksen perusteella lisänneet henkilöstön stressiä ja sairauspoissaoloja sekä työperäisten sairauksien riskiä → **Työn laatu: Terveys ja turvallisuus**

• Aikataulut

- Palvelualoilla yleisesti kokemusta työvuorojen ennustamattomuudesta. Ei välttämättä erityisesti ostopalveluille ominaista

Työn sisäinen laatu

• Taidot (skills)

- Lateraalinen joustavuus eli laajenevat työtehtävät
- Kilpailutetun työn ”uudet kompetenssit” (Eskelinen, Ryyänen & Tuomaala 2019) uudensuorituksen ajankäytön ja työn lopputuloksen optimoinnin vaateisiin sopeutuminen. Kielteisiä merkityksiä: työtä ei voi tehdä niin hyvin kuin haluaisi

• Autonomia

- Siivoustyö on koettuna ”meditatiivista”, kun se sujuu
- Työhön tyytyväisyys rakentuu osin siitä, että *voi hallita omaa työntekoaan niin että on tyytyväinen lopputulokseen*

• Sosiaalinen tuki

- Tehostetussa työssä voidaan kokea yksinäisyyttä; työyhteisö perinteisessä mielessä voi olla kadonnut ja työkavereita tavataan vain harvoin
- Yksin työskentely: koettu esimerkiksi turvallisuusalalla työterveysriskinä (**terveys, turvallisuus**)
- Kilpailun eetos voi valua työn suhteisiin: toisilla enemmän vuoroja ja palkkaa. Liittyy myös työn laadun mittaristoon **oikeudenmukainen palkkaus**
- Työntekijöiden näkökulmasta lähiesihenkilöllä iso rooli siinä, onko yhteisöllisyyttä
- Liitot koettu kaukaisiksi

• Erityistä: henkilöstön osaaminen ja työn arvostus

- Kun omasta työstä tulee kuluerä josta etsitään säästöjä, tilanne voi ilmentää työntekijöille työn aliarvostusta
- Henkilöstöllä voi olla huomattavan korkeaa ammattitaitoa, tutkintoja ja koulutuksia joiden hyödyntäminen viestii henkilöstön ja heidän työnsä arvostusta (**taidot, autonomia**)
 - Liikkeenluovutus
 - Työn uudelleen organisointi
 - Uuden henkilöstön koulutus

Alustavia aineistohavaintoja

- Tilitoimistotyöntekijöiden haastattelut
 - Eroja ns. suorittavaan, lyhyemmän harjaantumisajan palvelutyöhön (aiemman tutkimuksen perusteella)
 - Työntekijällä hoidettavana useita asiakkuuksia
 - Kilpailutus jatkuvaa, mutta ”taustaprosessina”. Haastatellut olleet työnantajan asiakkaista riippumatta kokoaikaisia, toistaiseksi voimassa olevalla työsopimuksella. Asiakkaita tulee ja lähtee, kirjanpidossa kuitenkin yleensä pitkiä asiakkuuksia
 - Eräs työntekijä mielsi, että alan työntekijät etsivät hyvää työpaikkaa ja voivat vaihtaa firmaa liiallisen kiireen vuoksi

Alustavia aineistohavaintoja 2

- Erään yliopiston hankinta-asiantuntija
 - In-house-hankinta ”todellisena kumppanuutena”, vrt. ”kasvoton monikansallinen yritys”
 - In-house-hankinnoissa turvaa, joustavuutta. Toisaalta myös omistussuhde, vaikka organisatorisesti eriytetty ostajasta
 - Työn laadun kysymykset ostopalveluissa melko kaukana talousjohdon päätöksenteosta: tuottaja vastaa
- Ohjausryhmäkeskustelut
 - Arveltu, että kaikki kunnalliset/hyvinvointialueelliset sidosyksiköt eivät irtaudu in-house-statuksestaan (kuten Palmia)
- Liiton sopimusasiantuntijat eivät niin innoissaan valtion liikelaitosten teettämän työn laadusta

Kirjallisuus

- Bertelsen, T. M., & Rostgaard, T. (2013). Marketisation in eldercare in Denmark: free choice and the quest for quality and efficiency. In G. Meagher, & M. Szebehely (Eds.), Marketisation in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences (pp. 127-161). Stockholm University. Stockholm Studies in Social Work No. 30
- Eskelinen, T., Ryyänen, S., Tuomaala, M. 2019. Kilpailutus ja osallisuuden rakenteelliset ehdot siivoojien arjen työelämässä. Sosiologia 1/2019 (56)
- Hennala, L., Uotila, T. 2017. Kotihoidon ulkoistuksen vaikutukset ja vaikuttavuus : tapaustutkimus Lahti. Lahti: Lappeenrannan teknillinen yliopisto LUT
- Hirvonen, H., Mankki, L. 2017. Kunnallisen liikelaitoksen yhtiöittäminen: kun köksäys ja kuuraus kilpailutettiin. Teoksessa Eskelinen & kumpp. (toim.). Tehostamistalous. SoPhi: Jyväskylä
- Niemelä, J., Kalliola, S. 2008. Ei yksin palkasta. Työelämän tutkimus 3/2008 (6)
- Sennett, R. (2007). Uuden kapitalismin kulttuuri. Tampere: Vastapaino
- Valli, V. A. (tulossa) 'Control-field Professional': Countering the Stigma of Private Security Service Work with Discourse of Professionalism In Occupational Magazines.
- Valli, V. A., Kolehmainen, M. (tulossa). Mieluummin työtön? Digitaalinen vastajulkisuus ja kamppailu tunnustuksesta palvelutyössä.